

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

POLITIKAI MŰVEK

LENIN MŰVEINEK 5. KÖTETE

Szakra

Ez a kötet az 1901 májusától 1902 februárjáig írt műveket tartalmazza.

Ebben az időszakban Oroszországban a kapitalista gazdasági válság hatására sokasodnak a politikai válság tünetei. A munkásmozgalom fellendült, s ennek következtében, az önkényuralom elleni tiltakozás jeléül jelentős politikai tüntetéseket rendeznek a diákok, sőt a liberálisok is egyre inkább bírálják a cáni rendszert, egyes visszasságait.

Az orosz szociáldemokrácia soraiban e korszakban eszmei és szervezeti téren egyaránt nagy zűrzavar uralkodott. 1898-ban formálisan megalakult ugyan a párt, de nem volt még sem programja, sem szervezeti szabályzata, központi vezetőségét pedig mindjárt letartóztatták. Az egyes helyi szociáldemokrata körök és szervezetek központi irányítás nélkül működtek, egymással sem volt kapcsolatuk, s ez a szervezeti zűrzavar jó táptalaja volt az ökonomista, lényegükben opportunistáknak.

Leninnek az 5. kötetben megjelent munkái tükrözik e bonyolult és nehéz helyzet minden problémáját.

A kötetben szereplő első munka Lenin híres cikke: »Mivel kezdjük?« Ebben a cikkben válaszolja Lenin először a marxista párt megteremtésének azt a lángeszű tervét, melyet részletesebben megindokolva és kifejtve történelmi jelentőségű munkájában, az ugyancsak e kötetben megjelent »Mi a teendő?«-ben olvashatunk. E terv rámutat arra, hogy a mozgalom akkori helyzetében csakis egy országos politikai lap lehet az első lépés a párt valóságos megteremtésének útján. »A lap nemcsak kollektív propagandista és kollektív agitátor, hanem kollek-

tív szervező is« — itt olvashatjuk ezeket a híres szavakat. A lap eszmei kapcsolatot teremt az elszigetelt pártszervezetek között, a lap terjesztőinek hálózata pedig az erős, centralizált párt magvát fogja képezni. Rámutat Lenin e cikkben arra is, hogy míg ez a párt nincs meg, addig nem lehet a pártnak helyes taktikája sem.

A »Mi a teendő?«-ben Lenin azonban még annál is sokszorta többet adott. A marxista irodalomban először tárta fel gyökeréig az opportunizmus okait. Csodálatos logikával mutatott rá az uszálypolitika okaira és veszélyeire, az elmélet lebecsüléséből származó végzetes veszedelmekre. Leninnek a munkáját részletesen méltatja a »SzKP története«.

Igen fontos műve Leninnek az e kötetben megjelent »Az agrárkérdés és a Marx-kritikusok« c. munka. Ebben Lenin kifejti és továbbfejleszti az agrárkérdés marxista elméletét és bírálja az orosz és a nemzetközi revizionistákat. Ezek ügyesen megválogatott »adatok« alapján megkísérelték a marxizmus idevonatkozó tételeinek megcáfolását. Lenin visszaverte ezeket a próbálkozásokat és visszaállította jogaiba az »ortodox« marxizmust.

Számos cikk foglalkozik a politikai megmozdulások értékelésével és népszerűsítésével. Ilyenek az »Újabb véres ütközet« c. cikk, »A válság tanulságai«, a »Munkában a jobbagytartók«, a »Tüntetések kezdete«, a »Politikai agitáció és osztályszempont« c. cikkek. E cikkekben Lenin mint ragyogó tollú, rendkívül meggyőző erejű publicista mutatkozik meg az olvasó előtt.

»A zemsztvo üldözői és a liberalizmus Hannibáljai« c. cikkben Lenin kidolgozza a marxista párt követendő taktikáját a liberális mozgalommal szemben.

A kötet számos cikke most jelent meg először magyar nyelven. E kötet tanulmányozása igen jelentős segítséget nyújt a Párttörténet 2. fejezetének tanulmányozásához, s nagy mértékben segít bennünket abban, hogy a marxizmus tanításait az adott helyzetre alkalmazzuk. (B. Gy.)

A. J. Visinszkij:

PERBESZÉDEK

Szíkra

A gyűjtemény Visinszkijnek, a Szovjetunió akkori államügyészének 1923 és 1938 között elmondott tíz nagy perbeszédét tartalmazza.

A könyv legérdekesebb része az utolsó három beszéd, melyeket Visinszkij a trockista, buharinista, zinovjevista és egyéb kártevők, kémeik elleni perekben mondott el. A szovjet haza szeretete áradt Visinszkij szavaiból, amikor megbélyegzi a szovjet rend ellen támadó gyalázatos árulók gonosztetteit. E gonosztévők kezétől pusztultak el Kirov, Kujbisev, Gorkij és a szovjet haza más kiváló fiai. Ellenállhatatlan erővel bizonyítja rá Visinszkij elvtárs a munkásmozgalom árulóira, hogy a szovjet rend megdöntésére, a Szovjetunió elárulására, a Szovjetállam vezető személyiségeinek meggyilkolására törekedtek. Lángoló szavai az egész szovjet népnek az árulókkal szemben érzett gyűlöletét és megvetését fejezik ki, s egyben figyelmeztetik nemcsak a szovjet népet, hanem a világ valamennyi dolgozóját arra, hogy az ellenesség késhegyig menő harcot vív mindaddig, amíg kapitalista környezetben folyik a szocializmus építése.

Nem kevésbé érdekes és tanulságos a magyar olvasó számára a többi perbeszéd sem.

Az első három perben korrupt, karrierista elemek állanak a szovjet bíróság előtt, olyan elemek, amelyeket a fiatal szocialista állam még nem tudott kivetni soraiból. Különösen érdekes a mi szempontunkból a »Leningrádi bírósági dolgozók ügye«. Itt elhangzott beszédében Visinszkij szenvedélyesen védelmezi a szocialista törvényességet, amelyről napjainkban nálunk is sok szó esik. E három perben súlyos büntetést kér a spekulánsokra, a vesztegetőkre, a közvetítőkre, a megvesztegetettekre, de azokra kéri a leg súlyosabb büntetést, akik megfélemlettek állampolgári kötelességeikről és visszaéltek hivatali beosztásukkal, hatalmukkal.

Nem árulókról, nem gazemberekről, hanem becsületessé szovjet dolgozókról van szó »A nem komplett kombájnok szállításának ügyében.« Rendkívül tanulságosan fejti ki Visinszkij elvtárs,

hogy a legjobb szándékú dolgozó is kárt okoz hazájának, ha nem tartja be következetesen a szovjet kormány rendelkezéseit. Ezekben az ügyekben Visinszkij, mint államügyész, nem ragaszkodik súlyos büntetéshez, megmagyarázza, hogy a szovjet jog nemcsak a vádat teszi a vádló kötelességévé, hanem azt is, hogy felsoroljon minden olyan érvet, amely a vádlottak mellett szól.

Mesterien állítja szembe a szocialista igazságszolgáltatást a burzsoá igazságszolgáltatással a villamoserőműveknél elkövetett szabotázs-cselekmények ügyében. Itt részben külföldi állampolgárok ültek a vádlottak padján, s így természetes, hogy ezzel kapcsolatban a kapitalista sajtó féktelen szovjetellenes hadjáratot indított. Visinszkij elvtárs az ügyészi szószéken nemcsak a vádat képviselte, hanem egyszersmind tudományos alapon megvédte a szovjet állam jogrendjét is a kapitalista rágalmakkal szemben.

Visinszkij elvtárs valamennyi perbeszédén végigvonul az a felelősségérzet, amelyet a szocialista igazságszolgáltatás valamennyi dolgozójának éreznie kell, végigvonul a szocializmus ellenségeivel szemben érzett gyűlölete, a dolgozó nép iránti szeretete. (Rózsa István)

K u r o p a t k i n :

A MEZŐGAZDASÁGI MUNKA KÉRDÉSEI A SZOVJETUNIÓBAN

Szíkra

Ma, amikor a mezőgazdasági termelés fejlesztésének kérdése döntő súllyal szerepel új kormányprogramunkban, különös érdeklődésre tarthat számot a Szikrának ez a kiadványa.

A mű első két fejezete történeti jellegű rész. A szerző áttekintést ad a mezőgazdasági munka jellegéről a kapitalizmusban. Bemutatja a mezőgazdasági és az ipari munka közti különbségek keletkezésének folyamatát, majd elemzi főbb okait annak, hogy a kapitalizmusban a mezőgazdaság elmarad az ipar mögött. A továbbiakban a szerző adatokkal illusztrálja, hogy az imperializmus korszakában az ipar és a mezőgazdaság közötti ellentmondások a végsőkig kiéleződnek, s ennek nyomában fokozódnak az ellentétek a mezőgazdasági és az ipari munka között.

A könyv a továbbiakban ismerteti azt a folyamatot, amelynek során a Szovjetunióban létrejöttek az előfeltételek a mezőgazdaság teljes kollektivizálásához. A szerző képet ad az ipar és a kisparaszti mezőgazdaság helyzetéről a szovjet rendszer fennállásának első időszakában, majd röviden ismerteti, hogyan fogtak hozzá a Szovjetunióban a mezőgazdaság szocialista átszervezése anyagi-technikai alapjainak előkészítéséhez. A következőkben kirajzolódik a lenini szövetkezeti terv megvalósulásának körvonalai — a mezőgazdasági beszerző és értékesítő szövetkezetek létrejötte, majd az egyszerűbb termelői társulások megjelenése és a szerződéses termelés kialakulása. A szerző ezután foglalkozik a szovhozok szerepével a mezőgazdaság teljes kollektivizálásának előkészítésében, és ismerteti a szovjet állam falusi támaszpontjai — a gép- és traktorállomások megteremtését. E folyamatok ismertetése után a szerző rátér a mezőgazdasági munka jellegében bekövetkező változások ismertetésére, amelyek legfontosabb mozzanata az volt, hogy a mezőgazdasági munka magánjellegű munkából közvetlenül társadalmi munkává alakult át, hogy a mezőgazdaságban az együttműködés rendkívül kifejlődött, s a munkaszervezés szocialista formáit kezdték alkalmazni a kolhozokban.

A könyv ezek után a szocialista tulajdonnal — a szovjet mezőgazdasági munka alapjával foglalkozik, bemutatja, hogy miképpen szilárdult meg a szocialista tulajdon két formája: az állami tulajdon és a szövetkezeti, illetve kolhoz-tulajdon.

A szerző bemutatja, hogyan hódít tért a szovjet mezőgazdaságban az élenjáró termelési technikai alap, az új technika, vázolja a géprendszer alkalmazásának sajátosságait a mezőgazdaságban, és ismerteti a mezőgazdaság gépesítésének főbb irányait és ütemét a háború utáni időszakban.

A szovjet agrobiológia vívmányainak szentelt fejezet bemutatja, hogy milyen óriási szerepe van a szovjet mezőgazdasági termelés fejlesztésében a tudománynak, ismerteti a micsurini agrobiológiának és Viljamsz tanításának jelentőségét, és tanításaik alkalmazásának eredményeit a szovjet mezőgazdaság legújabb fejlődésében.

Igen nagy érdeklődésre tarthat számot

a műnek az a fejezete, amely a kolhozokban végzett mezőgazdasági munka szocialista szervezetével foglalkozik. Ebből megismerjük a munkakooperáció formáit, a termelőbrigád jelentőségét és szervezetét, a munkaegység szerepét, a munkaverseny és a munkatermelékenység kérdéseit. Végül a mezőgazdasági káderek képzésével és a szovjet parasztság politikai és kulturális színvonalának emelésével foglalkozik a könyv.

Minthogy a könyv Sztálin elvtárs »A szocializmus közgazdasági problémái a Szovjetunióban« c. művének megjelenése előtt íródott, egyes megfogalmazásai hiányoznak a sztálini mű megállapításai, illetőleg hiányosan vet fel néhány fontos kérdést. A könyv mégis igen nagy szolgálatot tehet mindazoknak, akik a mezőgazdaság elvi és gyakorlati kérdéseivel behatóan kívánnak foglalkozni.

(Hazai Lujza)

SZÉPIRODALMI MŰVEK

ARANY JÁNOS

VÁLOGATOTT MŰVEI, III.

Kisebb költemények

Szépirodalmi Könyvkiadó

Arany János elmélyedő természetében a nép bölcselkedésre hajló szemlélődésére ismerünk. Ami egyéniségében több ennél, az a költő, a lángész tudása, művészete. Sohasem törekedett az uralkodó osztályok körébe jutni és míg Pestre nem költözött, valósággal együtt élt a természettel és a néppel. A magyar költőiség e legnagyobb kifejezője épp ezért a nép eszejárásával gondolkodott, szellemét a Ludas Matyik és Dózsa Györgyök népi szemlélete hatotta át. Ezért is sikerült legyőznie magában tépelődéseit, akaratgyöngeségét és eljutnia az életet kockáztató, cselekvő forradalmársághoz is, versben és tettekben állva a forradalmi kormány, a függetlenségi nyilatkozat, a trónfosztás mellé (»Április 14-ke«).

Az 1847-től a 80-as évek elejéig írt kisebb költeményeket alkotásuk évének sorrendjében találjuk e gyűjteményben és így fejlődésében éles vonásokkal bontakozik az olvasó elé a belső alakulás, amely egyben Arany János emberi, politika' és művészi fejlődését érzékel-

teti. Hiszen egyénisége éppen lírájában és e különféle műfajú, kisebb verseiben mutatkozik leplezetlenül, felfedve költői teremtő módjának azt a jellegzetességét is, hogy világszemléleti versei ugyanúgy ihlet-élményeiből keltek szárnyra, mint az »Őszikék« borongó, mélabús dalai. Lírájában ismerjük meg, mint az önbírálat költőjét és a költészetére jellemző valóságkifejezést éppúgy meglegyük gúnyverseiben és más kisebb költeményeiben, mint balladáiban.

E gyűjteménynek Arany kisebb műveinek megismertetésén kívül külön rendeltetése is van, mert Petőfi mellett — akivel együtt újította meg költői irodalmunkat a nép nyelvének és költészetének elemeivel — jobbára úgy él a köztudatban, mintha csupán a költői elbeszélés és a ballada mestere volna. Ennek oka egyrészt a múlt célzatos tanítási rendszere, másrészt egyes irodalomtörténetírók mesterkedése.

Arany egyéniségének mélyebben rejülő sajátosságai ugyanis legközvetlenebbül a forradalom és az önkényuralom idején írt verseiben nyilatkoznak meg, a hivatalos irodalomtörténet tehát politikai okokból igyekezett letörölni a költő szoborrá merevített arcáról a forradalmár vonásait. Arany forradalmi líráját tehát — Toldy Ferentől Pintér Jenőig — kicsinyelték (»hangja erőltetett, vad, és általában nem illik Arany csendes, méla egyéniségéhez« — írták), holott forradalmi verseiben benne remeg 1848 lázas látomása, véres valósága. Míg a mult irodalomtörténeteszei 48—49-es tárgyú költeményeiből hasonló okokból éppen »A nagyidai cigányokat« méltatták, (amelyről a költő versben és önéletrajzában vallotta meg, hogy a kétségbeesés kacajában torzultan látta a nemes hibákat), addig e gyűjtemény kiemeli a forradalmi verseket. Ám nem csupán azzal, hogy az időrendi közlés folytán a könyv élén leljük e verseket, hanem Bartha Jánosnak a mélyebb összefüggések vizsgálatában, a történelmi megvilágításban és szabatos előadásban egyaránt kitűnő tanulmányával, amelyet a sorozat első kötetéhez írt.

A válogatást tekintve azonban — úgy véljük — a kötet céljához illőbb és kevesebb több lett volna a rögtönzésekből, viszont a 48-iki versekből kár volt egyet is elhagyni. (Tamás Ernő)

BESSENYEI GYÖRGY VÁLOGATOTT MŰVEI

Szépirodalmi Könyvkiadó

Kevés olyan sorozat jelenik meg mostanában a magyar szépirodalmi kiadványok között, keveset várnak olyan izgalommal és üdvözölnek olyan örömmel, mint a Magyar Klasszikusok egyre gyarapodó köteteit. A legújabban megjelent kötet, amely Bessenyei György válogatott műveit tartalmazza, szinte minden tekintetben mintaszerű, s ez elsősorban a kötet szerkesztőjének, Szauder Józsefnek köszönhető. Szauder József, aki a budapesti Tudományegyetem magyar irodalomtanára s az új magyar irodalomtörténetnek egyik legmegbízhatóbb művelője, nem először jelentkezik Bessenyeiről szóló kiadvánnyal. Nemrégiben jelent meg tőle a Művelt Nép kiadásában egy egész Bessenyei életrajz a Nagy Magyar Írók című sorozatban. Az új Bessenyei kötet bevezető tanulmánya három ívben sűríti össze a Bessenyei életrajz lényegét s elsőrendű magyarázatul szolgál Bessenyei életének, műveinek, szerepének, irodalomtörténeli helyének helyes értékeléséhez.

Az új Bessenyei kötet bevezetése nem annyira életrajzot ad, mint inkább egy általános pályaképet, amelyen belül kiemeli Bessenyei legfőbb »alkotó korszakait«: az első korszak, 1769-től 1772-ig terjed s ekkor írja Bessenyei Bécsben Hunyadi László drámáját, Hunyadi eposzát és Ágis tragédiáját, valamint az angol Pope nyomán az Embernek próbája című tankölteményt. Ezután több mint öt évig szünet következik s a második korszaknak (1777 és 1781 között) a Filozófus című vígjáték s különböző röpiratok a legjelentékenyebb termékei. A harmadik korszakban (1782 és 1811, vagyis halálának éve között) Bessenyei már otthon él szabolcsi, majd bihari birtokán; erre az időre esik a Természet világa című hatalmas filozófiai költemény, aztán utolsó nagy műve, a Bihari remete, amely, mint Szauder József mondja, »nagy számvetés az egész világgal«, s a kettő között foglal helyet Bessenyei legjelentékenyebb műve, a Tarimenes utazása című Voltaire-szerű filozófiai regény. A művek megválogatása a Bevezetés elvein alapul: az olvasó ugyanis itt előre megtalálja azoknak a legfontosabb műveknek az elemzését, amelyek a kötet legnagyobb részét, mintegy 400 lapot, töltik meg — vagyis

Agis tragédiáját és a Filozófust a drámák közül, a legfontosabb röpiratokat, szám szerint négyet, két filozófiai művet, néhány verset, egy levelet Kazinczyhoz és végezetül Tarimes utazását. A kötetet igen jó jegyzetek egészítik ki a művekről, valamint egy egészen kis szótár az idegen nevek és fogalmak magyarázatára.

Mindezt — vagyis a kitűnő Bevezetésért, a hű és gondos válogatásért és a pontos jegyzetekért — csak köszönet illeti a kiadót és a szerkesztőt is. Remélhető, hogy ez a szép Bessenyei kötet nemcsak ismertebbé teszi, hanem népszerűbbé is Bessenyeit, s azon a jelentőségen túl, amelyet ez a pompás bécsi testőr, majd vidéki remete mint az új magyar irodalom ősi kezdeményezője igényelhet, olvasni és élvezni fogják például Tarimes utazását.

Egy kérdés: nem kaphattunk volna-e valamivel több levelet az egyetlen Kazinczyhoz írt levélén kívül s nem kaphattunk volna-e magában a Bevezetésben is valamivel több adatot az emberről, az ember küzdelmeiről? Így ahogy van, az egész kötet mintha a kellőnél elvontabb és általánosabb képet adna Bessenyei alakjáról és pályájáról, holott bizonyosak vagyunk, hogy Szauder József, aki finomtollú és finom érzékenységű tanulmányíró pár vonással, pár jól választott és hiteles adattal még jobban megeleveníthette volna ezt a példás életpályát s az egész könyvet még közelebb hozhatta volna a mai olvasókhoz, mint ahogy ezt a németek is teszik kitűnően szerkesztett klasszikus Leesebuch-jaikkal. (Szávai Nándor.)

K ó n y a L a j o s:

VÁLOGATOTT VERSEK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Kónya Lajos versgyűjteménye közel másfél évtized terméséből való válogatás eredménye. Az olvasó világosan láthatja belőle, hogy honnan jön a költő és merre tart. A régi verseiből ugyan inkább csak ízelítőt nyújt, mert fontosabbnak tartja új termését, mely művészi színvonal tekintetében is jobb. S útjának bemutatásánál is lényegesebb számára költői céljának minél hívebb szolgálata.

Sohasem volt híve, így vallja, az önére új szépségnek. Mióta tollat vett a kezébe, azzal a szándékkal tette, hogy tanítson és buzdítson vele másokat. Em-

beri és költői meggyőződésének őszinte vallója és hirdetője kívánt lenni. Az emberség és szabadság, a boldogság és a béke, a jó szeretete és a gonosz gyűlölete lelkesítette mindig és erről akart hitet tenni verseiben is.

Kónya Lajos nem egy verse, mint például az 1947-ben írt »Honfoglalók«, valóban társadalmi dokumentum és a szó legjobb értelmében pártos költészet. De sohasem válik sematikus költeménnyé, csigázott agitációvá. A »Szerelmes vers, betegágyon« megkapó kicsengetésével: »Add a kezed: készül az aranykor« szépen érzékíti ezt a költői magatartást. A »Versek Ózdról« valóban a munka, a szocialista iparosítás, a gyár költészete, s bravúros megoldása egy nehéz költői feladatnak. Gazdag költői eredménnyel járt Kónya német és kínai útja is. »A kínai zene« című versében: »Micsoda fojtott szenvedés támad reád? Micsoda múltból? — Mért ismerős az ének?« sorok megadják e költemények alaphangját.

Talán legszebb verse a »Gyalogosan« című, mely mélységesen lírai képet rajzol hazánkról s méltó kiegészítője az »Apáczai Csere János« című vers, mely az előbbi képsorozatához, az Apáczairól elnevezett Pedagógiai Főiskola névadó-ünnepélyére, az ország belső szellemi képét is megvonja. Kónya ért hozzá, hogy egy képen át lobbantsa olvasójába szívének tüzeit, melegét, például a »Szép, új asszony« című versében:

»Lábára selymes füvek hajolnak,
fülébe fűrgé szellők dalolnak,
rigó köszönti, hajnali harmat —
szíve alatt már mozdul a magzat.

Adjatok egy szál rózsát kezébe,
óvjátok őt, hogy bánat ne érje,
vigyázatok szép azúr egünkre,
kicsi virágját békére szülje.«

A költő maga találóan fogja össze fejlődése állomásait és jelöli meg mestereit. Petőfi volt első olvasmányja, legmaradandóbb irodalmi élménye, mindmáig példaképe. Mint minden újabb magyar költőnek, volt Ady-korszaka, de mióta verseket ír, Juhász Gyulát szerette legjobban s Juhász költészetének emberszeretete, mélysége és szépsége ma is változatlanul hat rá, József Attila és Illyés Gyula költészetének is sokat köszönhet, de mind e példaképek — ha

itt-ott világosan is fölismerhető hatások — nem érintik erős, érlelődő, mélyülő, meggyőződését mindig megváltó költői egyéniségének eredetiségét. (Katoná Jenő)

Móricz Zsigmond:

A FÁKLYA

Szépirodalmi Könyvkiadó

»A háború második időszakában írtam ezt a regényt — emlékezik vissza Móricz Zsigmond A fáklya harmadik kiadásának előszavában, 1921-ben. — Akkor, mikor már minden lélek fülledt és fülledt volt, s eltiűkádva várta végét a rettenetes világégésnek.« A regény cselekménye azzal indul, hogy egy fiatal kálvinista pap, Matolcsy Miklós nagy ambícióval és romantikus elképzelésekkel érkezik meg falujába. A nép igazi szellemi vezetője akar lenni. De már első találkozása a néppel igen csúfosan végződik, a teológiáról hozott regényes, népparatói illúziói hamarosan szertefoszlának és ettől az első csalódástól kezdve pályája sorozatos sikertelenségeken és erkölcsi kompromisszumokon át menthetetlenül a teljes bukáshoz vezet. Tehát nem a háborúról szól ez a regény, de olyan problémák feszülnek benne, amit a háború évei éleztek ki, amelyek átélésére és tudatosítására a világháború borzalmi és hatalmas tapasztalattanyaga vezette el az író. Matolcsy sorsa azt példázza, hogy e korszak értelmisége nem alkalmas a nép vezetésére. »A magyar nép olyan, hogy azzal lehetne valamit kezdeni — írja Móricz egyik 1910-es cikkében —, de az a baj, hogy a fölötte álló rétegek nem olyanok, amelyekből jó áradhasson lefelé.« A feudális nagybirtokos réteg kritikája is sokkal meggyőzőbb, sokkal realisabb A fáklyában, mint első nagy regényében, a hét évvel korábbról származó Sáraranyban. Ugyanakkor, írói kidolgozás és ábrázoló erő tekintetében A fáklya nem emelhető a legnagyobb Móricz-művek mellé, a Tündérkert, a Rokonok, a Boldog ember vagy a Rózsa Sándor szomszédságába. A fáklyában még sok az elméleti fejtegetés, sok a tanulmányizű monológ, vagy éppen tanulmánybetét, sok az elvont párbeszéd. Érezhető, hogy a nagy társadalmi mondanivaló még az íróban is friss tanulásként fogalmazódik meg, nem mindenütt képes arra,

hogy új felfedezéseit, bírálatait jellemekre és cselekményekre bontva alkossa meg. Mindenesetre Móricz fejlődésének jelentős állomása A fáklya és egyben korának is fontos dokumentuma. Ebben az értelemben valóban történelmi regénynek is mondhatnók, ahogy Móricz nevezi regényét az egyik későbbi kiadás előszavában. (Vargha Kálmán)

Rideg Sándor:

DARUSZEGI VASÁRNAPOK

Szépirodalmi Könyvkiadó

Rideg Sándornak, a kétszeres József Attila-díjjal kitüntetett kiváló írónak új regénye jelent meg. Az uradalmi cselédek három elemi után munkába kényszerített fia, az 1926-tól több ízben letartóztatott kommunista, mai életünk harci területeinek is élesszemű ismerője.

A Daruszegi vasárnapok hőse a hatalmas történelmi változások tüzeiben edződő magyar falu. Maga a regény cselekménye, amely a felszabadulást követő időktől a szövetkezeti mozgalom kibontakozásáig és az acsarkodó ellenséggel való leszámolásig terjed, szinte bármelyik hazai faluban lejátszódhatnék. Mégis az egész ország sorsához fűződő összefüggéseken túl, az író-választotta egyetlen falu képe bontakozik ki színesen az olvasó előtt. Az igen nagyszámú szereplő jellegzetes alakja az egész földrajzi közösség keresztmetszetét tárja elénk oly pontosan, mintha esztendőket töltöttünk volna közöttük.

Király Gergő volt kubikusnak, a Földigénylő Bizottság elnökének minden áldozatkészsége és jószándéka ellenére harcolni dűlnak a földosztás körül. Sok a panasz, a vitás kérdés, a hágygazdák arról kárógnak, hogy hiába kaptak a szegények földet, semmire se mennek majd vele. A volt nagybirtokos képviselő ügyvédje hamis okmányok alapján visszaköveteli megbízója már felosztott földjét, a zsíros gazdák pedig a vén papot akarják felhasználni arra, hogy uszítson a kommunisták ellen. Mesterkedéseik nem vezetnek sikerre. Amikor a rendőrök elvontatják cséplőgépeiket, nehogy — mint már tették — még egyszer szabotálhassák a cséplést, képtelennél képtelenebb rémhírekkel kürtölik tele a falut. Az osztályharc élesedésével egyre veszé-

lyesebb fegyverekhez nyúlnak, végül már arról tanácskoznak, hogy a vezető kommunistákat elteszik láb alól. A feszült légkör ellenére fokról-fokra felvirágozik a dolgozó nép ügye. Nagy népgyűlésükön hármas győzelmet aratnak: leleplezik a látszatra közjük állt, valójában ádázul ellenséges volt főjegyzőt, — a kezdeti lépések után most erősítik meg a szövetkezeti mozgalmat —, végül új bírót választanak Király Zsófi személyében, aki sok férfit megszégyenítő fáradságtalan munkájával és a kulákokkal szembeni kemény kiállásával bebizonyította, hogy méltó a hivatalra. A győzelmet mégsem követheti azonban zavartalan öröm, vész-hír rázza meg a falut: lelőtték Kocsis Lajost, a járási párttitkárt, a megalkuvást nem ismerő harcost. Elkezdődik a tisztogatás és a törvény végleg megszabadítja a daruszegieket a szabad életükre, munkájukra törő belső ellenségtől.

Rideg Sándor író-művészetének nagy értéke, hogy a cselekmény igen sok szereplőjének múltját-jövőjét — és ezzel az egész ország dolgozó paraszti és falusi kizsákmányoló rétegének múltját-jövőjét is — érzékletesen vetíti elénk. Az itt-ott felbukkanó naturalista-ízű nyerseségtől eltekintve, a regény stílusa, nyelve igen szép, zamatos, kifejező. (László Anikó)

Urbán Ernő:

KEMÉNY DIÓ

Szépirodalmi Könyvkiadó

A kötetben összegyűjtött 13 novella és karcolat, akár Urbán egyéb művei, parasztságunk mai életét ábrázolja. Urbán nagy érdeme, hogy a paraszti életet és mentalitást nem sematikus, új oldalról tudja megmutatni. Ezzel teljesíti az írónak azt a feladatát, hogy továbbfejleszti bővíti, színezi, az elvont politikai tételeket új nézőpontból ábrázolt írói képekkel illusztrálja. Írásait a jóízű előadásmód mellett ez teszi érdekessé, élvezenné.

Az a törekvés, hogy az író az életnek egyetlen moccanását se szalassza el anélkül, hogy hozzá ne szólna, lényegében helyes. A problémák felismerése szintén helyes Urbán írásaiban — végigtallózza a közelmúltnak szinte valamennyi paraszti problémáját —, de megoldásaik sajnós nem egy helyen elnagyoltak, erőltetettek. Mintha Urbán az

első, »kezeügyébe eső« ötletet ragadta volna meg, sőt az általa már azelőtt is használt »fogásokat« kényelmesen megismételné. S nem is mindig a legjobbat. A kötet egyik legjelentősebbnek ígért elbeszélése, a Csete István »igazsága« például pontosan ugyanazt a hibát ájulja el, amelyet a Tűzkeresztségben is elmarasztalt a kritika. A történet rúgója itt is ugyanaz — a konfliktus érdekében —, mesterségesen fokozott sértődékenységgel, itt különösen indokolatlan csökönység, amely a Tűzkeresztség Hátó Ignácát visszatartotta attól, hogy kimondja a két szót, amely tisztázná a helyzetet. Így az egész izgalmas és színes történet: bunkózás, disznók megmérgezése, kereset elivása, családi háborúság, valamint a stílus érdemei, a derű és a drámaiság művészi kiegyensúlyozottsága — veszítenek értékükből.

Ennek a több novellában mutatkozó művészi »engedékenységnek« magyarázata, bár nem mentsége az, hogy ezeknek az írásoknak nagyrésze napilapokban jelent meg és megírásukat aktuális események sürgették. Nem mentség már csak azért sem, mert ugyanitt kitűnő, ugyancsak napi aktualitásokhoz tapadó pillanatfelvételeket találunk, amelyek a telitalálat erejével hatnak, és túlmutatnak az időszerű eseményen. Az olyan írások, mint az Úgy is lehet mondani, A juss, Szamarasok és mások, mesterkéletlensége, őszintesége teszik a kötetet értékessé és élvezetes olvasmánnyá,

Dicsérettel kell megemlíteni Szőnyi Gyula erőteljes rajzait. (Lékay Ottó)

Tyihonov:

VÁLOGATOTT VERSEK

Új Magyar Könyvkiadó

A közelmúltban megjelent Scsipacsov-, Malisko-, Tvardovszkij-, Vera Inber-kötetek után ez a kis terjedelme ellenére gazdag és alapos válogatás — Kardos László igen magasszínvonalú műfordításában — a mai szovjet költészet egyik legkiemelkedőbb egyéniségének, sok nálunk is széles körben ismert és méltán népszerű költemény (Pohárköszöntő, A teaszedőnő keze, Komszomol-ének) írójának, Tyihonovnak költői életművét, verseinek legjavát ismerteti meg a magyar olvasóval.

Bevezetésül rövid önéletrajzot közöl a könyv, amelyben Tyihonov költővé-éré-
sének útjáról, alkotó életének döntő él-
ményeiről számol be. »Tanulatlan kis-
polgári családból indultam el, az első
világháború tüzeiben edződtem. Az Októ-
beri Forradalom tett költővé.«

Önéletrajzánál is meggyőzőbben vall-
ják versei, hogy élete és költészete
eggyéforrt hazája életével, feladataival.
Első verseit még a cári Oroszország
utolsó éveiben írta, »amikor a bitófa nyi-
korgott felettünk«. De a »kegyetlen és ke-
serű« szavak után hamar megtanulta a
felszabadult, jövőjüket tudatosan építő
szovjet milliók »gyönyörű« szavait. Sű-
rűn megjelenő verseskötveiből fokoza-
tosan bontakozik ki a széles skálájú igazi
nagy költő lírai alkata. Ez a színes, mély
líra már korán igazi nagy költőt tükröz,
akinek a lelkéből magával ragadó szépség
fakad, akár az ellenség ellen viharzó
szenvedély készletű dalra a Nagy Hon-
védő Háborúban, akár a lágyan zsongó
tavaszi erdők a gyönyörű Grúziában.
Gondolati gazdagság és érzelmi finomság,
szárnyaló pátosz és bensőséges egyszerű-
ség sokszínű változatokban tárul az ol-
vasó elé.

Tyihonov lírájának legnagyobb él-
ménye a szovjet haza ereje, nagysága, a
Szovjetunió változatos tájainak lenyű-
göző szépsége, a szovjet embereknek, az
új élet alkotóinak vonzó embersége.
Magáénak érzi Leningrád történelmi pa-
tinájú utcáit éppúgy, mint a Kaukázus
égbenyúló bérceit. Legtöbb melegséggel
a Szovjetunió népeinek alkotó munkájá-
ról, a hazájukért harcoló hősök áldozat-
táról beszél. Külföldi útjain, franciaor-
szági, indiai élményeiről írott verseiben
és a varsói békekongresszusról szóló köl-
teményeiben a szovjet ember humaniz-
musa ragadja meg az olvasót.

Lefordította Kardos László Tyihonov
szerelmi lírájának néhány kiemelkedően
szép alkotását és néhány elbeszélő köl-
teményét (Kírov köztünk jár, Szami, Ének
a huszonnyolc gárdistáról stb.) is.

Kardos Lászlót nyelvi invenciója, bra-
vúros verselési technikája, pártos össze-
forrása a fordítandó művekkel, méltó tol-
mácsolójává teszi Tyihonov eszmei és
formai gazdagságának.

A Tyihonov-kötetre külön felhívjuk
könyvtárosaink figyelmét. Még kevesen
olvasnak nálunk versesköteteket; Tyiho-

nov válogatott verseinek kötete alkalmas
arra, hogy szélesebb körben is megsze-
rettesse a versolvasást. (Pók Lajos)

Stendhal:

VÖRÖS ÉS FEHÉR

Szépirodalmi Könyvkiadó

»Stendhal volt az első literátor, aki
majdnem a burzsoázia győzelmének más-
napján éles elmével és világos színekkel
kezdte megrajzolni azokat az ismertető
jeleket, amelyek a burzsoázia belső, tár-
sadalmi széthullásának elkerülhetetlen
voltára és a polgárság ostoba rövidlátásá-
ra vallottak«. A világirodalomban elfog-
lalt szerepének ezzel a tömör és pontos
meghatározásával Gorkij illette Stendhalt.
Azt a változatos életű férfiút, családi ne-
vén Henri Beyle-t, aki volt I. Napóleon
hadbiztosa, Lajos Fülöp, a polgárkirály,
konzula és még sok egyéb, többek között
író is és akinek Stendhal csak egyik írói
álneve a 171 közül.

Nem véletlen, hogy Stendhal a »Vörös
és fehér« című kétkötetes regényében a
francia burzsoázia kialakulásának és meg-
szilárdulásának egyik legjellegzetesebb
időszakát, Lajos-Fülöp, a polgárkirály
uralkodásának korszakát vette bonckés
alá. Ez az a kor, amelyben »pénz, mocsok
és vér egybefolyik« — ahogyan Marx
megállapítja. Stendhal, aki e korban élt,
világosan látta, hogy milyen forponthoz
érkezett el a francia társadalom. Az 1830-
as években a francia trónon valójában a
francia burzsoázia egyik csoportja, a pénz-
arisztokrácia ült. A feltörekvő ipari bur-
zsoázia is követelte ugyanakkor a maga
részét a hatalomból. A letűnt feudális
társadalom urai, a nemesi arisztokrácia
maradványai, a kulisszák mögött folytat-
ták cselszöveiseiket, hogy visszakaparint-
sák elvesztett hatalmukat. És a társadalom
mélyén, ha még szervezetlenül, ha még
elfojtottan is, de már próbálgatja történe-
lemformáló erejét a legújabb rend, a pro-
letariátus.

Éppen ezt a sokféle harci készülődést,
az ellentéteknek ezt a bonyolult küzdelmét
tárja fel Stendhal regényében. Írói nagy-
ságának bizonyítéka, hogy nem maga
mond vádbeszédet és ítéletet a polgári
társadalom felett, regényének hőse, Lucien
Leuwen, a gazdag bankár sarja, a kor
fia, kénytelen azt kimondani. Bármenny-
nyire is tiszta a szándék, amellyel elin-
dult életútjára ez a fiatal hadnagy, rá

kell döbbsennie, hogy nem a katonai és hivatali erények azok, amelyek megnyitják előtte az uralkodó szalonok és egyben a társadalmi felemelkedés ajtajait, hanem egyedül és kizárólag a pénz. Valójában erről szól is a regény, a pénz utáni hajszáról, s minden egyéb, ami ezen kívül történik, az csak látszólagosan más.

Stendhal tudatos művészettel vigyáz arra, hogy ne maradjon homályos e kor társadalmának egyetlen területe sem. Épen ezért számtalan alakot mutat be, de ugyanakkor szinte már túlfegyelméletten tartózkodik a bonyolult meseszövegtől. Csak annyiban fűz újabb történetet az alaptémához, amennyire szükséges ahhoz, hogy a társadalom egy-egy fontosabb részletének minden felületére fény essen. A regény első kötete Nancyban játszódik. A francia vidéknek ebbe a jellegzetes városába vezénylik katonai szolgálatra Lucien Leuwent. A bankárfiú élményein, társasági szereplésén és gáláns szerelmén keresztül Stendhal pontos keresztmetszetét adja a francia vidék életének. Mint valami kórbonctani tanulmányban tárul fel a francia hadsereg züllöttsége, amely a Nagy Armádia kifakult dicsőségét a munkástüntetések leverésével akarja újra kifényesíteni. Az omladozó palotákban a múlt kísértete, a nemesség szövi véres álmaait és összeesküvéseit az állam és egymás ellen. A prefektúrán gyáva és becsvágyó, alázatos és öntelt hivatalnokok kiskirálykodnak és az egész várost, mint sűrűszövésű háló fogja egybe a mohó pénzvágy. A második kötet színhelye Páris. Lucien Leuwen, aki apja segítségével a belügyminiszter személyi titkára lett, a politikai élet kellős közepébe kerül. Párisban leplezetlenül folyik a tánc az aranyborjú körül. Egyetlen erkölcsi mérték és tényező a pénzadta hatalom. »Királyi parancs teremthet minisztereket, de királyi parancs sem elég ahhoz, hogy valaki Leuwen bankár legyen« — mondja ki a kapitalizmus erkölcsi normáját maga a belügyminiszter. És az, hogy Leuwen bankár halála után fiára és feleségére csödtömeget hagy, mitsem változtat a polgári társadalom alapelvein.

Stendhal »Vörös és fehér« című könyve száz év után sem egyszerű regényként szól az olvasóhoz. Segít meglátni, honnan ered az imperializmus erkölcsce, hogyan mocsarasodott el, milyen posványokból és holt erekből táplálkozik az a roppant fertő, amely ma elborítja a világ kapitalista

részét. Már ezért is fontos kultúrpolitikai feladatot végzett a Szépirodalmi Könyvkiadó Stendhal regényének kiadásával. Illés Endrét az élvezetes fordításon kívül gondos és sokoldalú bevezető tanulmánya dicséri. (Várnai Vilmos)

Garretto:

FAJDALOM FÖLDJE, SZICILIA

Szépirodalmi Könyvkiadó

A költőien szép és sokat ígérő cím a szicíliai parasztnok kálváriájának történetét jelzi. A történet röviden ez: Az olasz kormány nem váltotta be az első háború idején tett azt az ígérését, hogy a hadviselteknek földet fog adni. Egy szicíliai kisvárosban, a Frontharcosok Egyesületébe tömörült parasztnok a szegényparaszt Pepé vezetésével megszállják Vallina báró birtokát. Vallina és a többi földesúr megijed a parasztnok érellyes fellépésétől és a csendőrséget is visszatartja a közbelépéstől — egyelőre.

A föld elfoglalása azonban új, nagyon fontos kérdést vet fel — és ennek a problémának a meglátása a regény legfőbb érdeme: — ha már a föld a parasztnok kezén van, kollektív gazdálkodást folytassanak-e vagy osszák szét egyéni parcellákra? Az utóbbi megoldás mellett kardoskodók nem látják be, hogy az egyéni gazdálkodás, az ő körülményeik közt, újból a nyomor zsákutcájába vezetne. Az Egyesületben támadt két párt hívei összeverekednek s ez ürügyet szolgáltat a csendőrségnek az erőszakos közbelépésre. A vezetőket lefogják, a parasztnok pedig megjuhászknodva hajtják fejüket ismét az igába. A földesúri klikk utasítja a csendőrséget, hogy bucsássa szabadon a lefogottakat, Pepé élete ellen azonban merényletet terveznek. Az egyik bárófiú, lelkiismeretére hallgatva, elárulja a tervet és Pepé elmenekül. Egy nyomorék varga megtakarított pénzéből Amerikába vándorol ki.

A forradalmi küzdelmek társadalmi tartalma mindenütt ugyanaz, de minden népnek megvannak a maga sajátos forradalmi formái. Ahogyan az elnyomás ellen lázad. Az olasz parasztnság földfoglaló akcióiról ma is gyakran hallunk. Ezért nagy érdeklődéssel vesszük kezünkbe az erről szóló regényt, ha az a huszas években játszódik is.

Sajnos, Garretto könyve azonban sem politikailag, sem művészileg nem éri el

saját szándéka színvonalát. A földfoglálás elhatározásának közvetlen, konkrét okait nem tárja fel, a végrehajtását is csak külsőlegesen ábrázolja, mert szereplői túlnyomórészt vázlatosak, sablonosak, csupán egyikben-másikban villan meg egy-egy markáns típus lehetősége, de csak lehetősége. A főhős megmenekülését egy bárófiúnak köszöneti, akinek e tettét, azt, hogy miért lázad saját osztálya, sőt tulajdon apja ellen, az író csak azzal indokolja, hogy »képtelen a légynek is ártani«. Végül: bár a történet — különösen az első fele — gyorsan pergő, izgalmas események sorozata és bár az író stílusa könnyed, — a regény mégsem tudja érdeklődésünket igazán megragadni.

Jékely Zoltán fordítása gondos és szép. (L. O.)

SZÍNJÁTSZÓK KÖNYVTÁRA

Művelt Nép Könyvkiadó

A színjátszó csoportok sokasodása, a nép műkedvelő hajlamának szabad kibontakozása nagyon keresett műfajjá tette a rövidebb lélekzetű színpadi művet. A kerek, jól felépített, cselekményes egyfelvonásos, a könnyed, találó csattanó felé törő tréfás jelenet hálásan fizet a nem hivatásos színészcsoporthoz: igénytelenebb gépezete kevés energiáját veszi igénybe, s alakjainak szerényebb méreteivel a tanulatlan színész is sikerrel meg tud birkózni.

A múlt ostoba érzéltőségeinek, hamis népiességének, ízléstelen humorának helyébe ma már az öntudatos színvonal és a magvas, időszerű mondanivaló lép. Az a sorozat, melyet a Művelt Nép kiadásában megjelenő Színjátszók Könyvtára tartalmaz, valóságos keresztmetszete az e téren észlelhető haladásnak, fejlődésnek. A színdarabok egyike sem képviseli a műfaj legfelsőbb színvonalát, de alacsony hatásokra vadászó, olcsó érzésekhez folyamodó, formájában túlságosan széthulló sem akad közöttük.

Az ügyesen megfiatalított, óvatos kézzel portalaníttatott multat Kisfaludy Károly »Három egyszerre« című egyfelvonásos vígjátéka képviseli. Kedves biedermeierhangulata nem halványítja el a benne rejlő egészséges társadalomkritikát; előadásával a színjátszó csoportok színműirodalmunk haladó hagyományai felé

terjeszkedhetnek s egyben stílus-érzékükről is tanúságot tehetnek.

Nagyobb igényű, hevesebb lélekzetű háromképes egyfelvonásos Remenyik Zsigmond Nagy Csataja. A kuruc időknek egy drámai epizódját eleveníti meg.

Ambrózy Ágoston »Sógorok-komák« című kétképes szatírája is igényesen s jól csengő, könnyedén csilingelő versekkel nyúl egy ma sem idejét múlt problémához. Az új társadalom hivatalait sem kímélik meg a vezetők rokonai és barátai, akik minden rátermettség nélkül furakodnak oda be.

Az időszerű rövid kabarétréfát Nagy Lajos Kossuth-díjas frónk, Kellér Andor, Örkény István, Felkai Ferenc, Koppány János, Molnár György, Rege Imre képviseli a sorozatban. Mindegyikük egészséges ötletből indul ki, mindegyikük többé-kevésbé szeretetreméltó humorral oldja meg a műfajból eredő feladatát. (K. P.)

IFJÚSÁGI MŰVEK

Thury Zsuzsa:

A FRANCIA KISLÁNY

Ifjúsági Könyvkiadó

Újszerű nézőpontjával hat elevennek, frissnek ez az ifjúsági regény. Egy francia bányavidékre emigrált magyar kommunista bányász kislányának sorsa az a keret, mely lehetővé teszi az író számára úttörőink boldog életének megmutatását.

Rosta József 1937-ben emigrált Franciaországba. Ott letelepedett, francia lányt vett el. Kislánya, Jeanette a francia munkásgyermek életét éli. A francia proletárasszony fiatalon elpusztul, a magyar kommunista bányászt nem köti már semmi Franciaországhoz, a kapitalista életformához. Elhatározza, hogy részese lesz a szabad Magyarország építő munkájának: 1952-ben kislányával együtt hazautazik Magyarországra.

Így csöppen a 12 éves kislány — a magával hozott idegenségével, árvaságával, vadságával — a budapesti úttörők rendezett, szervezett, kiegyensúlyozott közösségébe.

A magyar úttörők életét figyelő a francia proletár kislány; kisebb-nagyobb lelki

válságokon keresztül a maga boldogságát is megtalálja Jeanette-Annuska ebben az új világban. Ennek a folyamatnak az ábrázolása adja a regény üde báját egyfelől, komoly nevelőértékét másfelől.

A nyelvi nehézségek leküzdésével párhuzamosan és biztosan múlik el társtalansága és világnézeti határozatlansága is. Jeanette-Annuska nyelve megoldódik a magyar iskolában, szíve kitarul a pajtások előtt, szelleme megvilágosodik. A nemzetközi munkásszolidaritás, hazafiasság, családiasság, pajtásiasság, jótanulói becsvágy azok az eszmék és erények, amelyek lassan-lassan kiépülnek a francia kislány lelkében.

Művészi szempontból különbséget kell tennünk a regény kétféle jellegű anyaga között: azokban a fejezetekben, ahol a fordulatos mese, a megrázó élmény kerül feldolgozásra, igényes az író munkájában: ilyen például az a részlet, melyben József Attila »Mama« c. versének megismerése, átélése során a francia kislány saját, fiatalon elhalt édesanyjára emlékezik vissza; megkapóan szép az a jelenet is, melyben Jeanette — nagy elhagyatottságában — a rádióban francia állomást hallgat, az anyanyelv édességét sóvárogva.

Van azonban a regénynek olyan anyaga, melyben az író az iskolai életet, a tanítást, mint munkafolyamatot ábrázolja — a realizmus igényével —, a szemiatizmus módszereivel. Ezek a jelenetek művészileg jóval gyengébbek. Bár sok élménykeresés, anyaggyűjtés előzte meg megírásukat, a kívülről nézőnek botladozósa érződik rajtuk. A tanórák és tanárok szemiatikus rajza mellett még a tárgyi pontatlanság is gyengíti ezeknek a jeleneteknek a hitelét, a fiatal olvasókra gyakorolt hatását. (Pl. egy József Attila-verset torzítva szavalnak, Móricz Zsigmond 1914-ből való regényrészletéről azt állapítják meg, hogy az »a Horthy-korszak fonákságait« tárja fel.)

Szerencsére a regény másjellegű anyagának művészi értékei vannak túlsúlyban: úttörő lányaink szívesen olvassák az újtípusú »leányregényt«, és gazdagodnak vele. (Vidor Pálné)

S z m i r n o v :

FIÚK

Új Magyar Könyvkiadó

»Fiúk« a címe a regénynek, noha jobban illenék az »anya« cím, hiszen a

»fiúk« anyja, Anna Mihajlovna a könyv főhőse. Mint minden igazi édesanyának, az ő élete is fiaiban teljesedik ki, lel értelmet, célt és vigaszt. Férjét, a szegényparaszt-vöröskatonát a kulákok meggyilkolták, nem érthette meg iker-fiainak születését.

Amiért férje harcolt, megvalósult; a szocialista állam létrejött. Anna Mihajlovnának, a magáramaradt özvegyasszonynak mégis élet-halál küzdelmet kell folytatnia a pusztá létért, fiai s önmaga táplálékáért, a betevő falatért, az egy szál ruháért. Hiszen a forradalom győzelme nem jelentette az azonnali bőséget, sőt a Nep-korszak időleges nyomorúságot jelentett az olyan magárahagyott özvegyasszonynak, mint Mihajlovna. Az író érdeme, hogy nem szépítgeti a helyzetet, nem kerüli meg a problémákat, hanem beléjük vág, teljes mélységében és szélességében igyekszik feltárni a falusi átalakulás forrongó éveit.

A régi, a nyomorerkölcös még ott él az emberekben, mindenki sajnálja Mihajlovnát, hogy ikrekkel »verte meg őt az isten«, de az anya büszke fiaira, értetlenül hallgatja ezt a beszédet. Ilyen apró, igen finom erkölcsi mozzanatokkal érzeti az író, hogy Mihajlovna méltó társa volt elesett vöröskatoná férjének, érzéseiben a többiek fölött áll. Például alamizsnát még akkor sem fogad el, amikor majdhogynem éhenpusztul gyermekeivel együtt. A városi szovjettől kap segítséget, ezt viszont örömmel, a jogsosság érzetével fogadja el. Jellemének másik vonása a mély, odaadó vallásosság. Amikor nyomorúsága fokozódik, egyre gyakrabban jár templomba, istentől remél segítséget.

A segítséget végül is nem istentől, de a közösségtől kapja, megindul a kolhozmozgalom, s Anna Mihajlovna az elsők között van, akik belépnek. Talán ő az, akit a kolhoz a legmélyebbről emel fel, akinek az új életforma anyagilag és emberileg is a legtöbbet nyújtja régi nyomorult életéhez képest. Nyilvánvaló, hogy ő lesz a kolhoz legerősebb, legodaadóbb tagja, mindenütt ott van, ahol segíteni, küzdeni kell; amikor új lentilológépek érkeznek, amiktől mindenki retteg, ő az első, aki vállalja a gépi munkát, s noha ujjait a gép súlyosan megsebesíti, rendíthetetlenül kitar a gépi munka mellett. Végül is a kolhozban rendes jövedelemre

tesz szert, fiai feltrónok s szintén kolhozilagok lesznek, házat építenek, Mihajlovna részt vesz a lentermesztő sztahnovisták tanácskozásán, ahol magával Sztálinnal is találkozik. Hazatérve még nagyobb lelkesedéssel lát munkához.

A túlságosan optimista befejezés ellenére, az elcsépeltnek tetsző történetet az író egyáltalán nem sematikusán dolgozza fel, s ezzel is bizonyítja azt az igazságot, hogy sematikus téma nincs, csak sematikus feldolgozás. Szmirnov kitűnően bánik az anyaggal, ezer apró részletből kitetszik, hogy a falusi életnek, az emberi közösségnek, az állat- és növényvilágnak alapos ismerője. Jellemábrázolása erőteljes és hiteles; megragadó. Nyelvezete gazdag, egyszerű, de mégis költői képekkel, hasonlatokkal teletűzdelt: élvezetes, reális. Párbeszédei pergőek, elevenek. Egyetlen hibája, hogy túlsok problémát vet fel a könyvben, mindet természetesen nem tudja kibogozni, megoldani, ezért, aztán néhány részlet felületes marad. Ugyanez az oka a szerkezet itt-ott érezhető lazaságának. A fogyasztékoságokért azonban kárpótol szeretetének melegével, ami minduntalan elősugárzik a sorok közül, a szavakból és leírásokból. Ez a közvetlen, együttérző hang lehetővé teszi, hogy a könyvet falusi olvasóink megszeressék. (Győri György)

EGYÉB IRODALOM

A. I. Herzen :

EMLÉKEZÉSEK ÉS ELMÉLKEDÉSEK

Művelt Nép Könyvkiadó

»Az ő esze kivételes ész«, írta róla Gorkij. Turgenyev »született stilsztá«-nak nevezte. Önéletre az egyik azoknak a könyveknek, amelyekből Marx oroszul tanult. Lenin mélyreható tanulmányban foglalkozott tevékenységével és műveivel. »... Félelem nélkül a forradalmi demokrácia oldalára állt«, írta tanulmányában. »A népnek a cárizmus fölötti győzelméért harcolt... Magasra emelte a forradalom zászlaját.«

Herzen nemesi forradalmár volt, eljutott a dialektikus materializmusig, de nem a történelmi materializmusig; szerette a népet, de nem látta meg benne

a forradalom vezető erejét. Legkiemelkedőbb könyve, az »Emlékezések és elmélekedések« teljes emberi nagyságában, forradalmi harcai közepette mutatja be.

Ez a kötet az oroszországi és a nyugat-európai társadalmi élet művészi krónikája a 30-as évek titkos diákmozgalmaitól a párizsi Kommun hajnaláig. Szereplői a kor nagyságai: Belinszkij, Turgenyev, Ledru-Rollin, Louis Blanc, Mazzini, Garibaldi, Miczkievicz, Kossuth — és az orosz nép. A könyv pompás galériája a lángelkű forradalmároknak, a hevesvérű fiataloknak, a guberniumi csinovnyikoknak és »kegyelmes« hóhéroknek!

Herzen egy-két mondattal ragyogó portrékat fest róluk, egy-két adomával történelmi levegőt sűrít köréjük. Könyvének látszólag laza a szerkezete, de ez a szerkezeti lazaság tudatos. »Én egyáltalán nem tartózkodom a kitérésektől« — írja — »... így folyik minden beszégetés, így folyik maga az élet«.

Az effajta, »beszélgetés« magasrendű publicisztikát idéz. S valóban Herzen bőven él a publicisztika legválogatottabb eszközeivel. Fordulatai kiélezettek, csattanói hegyesek, tájleírásai líraiak, lelkesedése páthoszt, haragja gúnyt teremt. Könyve új utat nyitott a művészi emlékiratoknak, nem csak az orosz, hanem az egész világirodalomban, szava hatalom lett a cárizmus ellen küzdő Oroszországban.

A szovjet kultúra gondosan őrzi kincstárában gazdag hagyatékát. Olyan író hagyatékát, akinek — Lenin szavaival: — »nagy része volt az orosz forradalom előkészítésében«. (Gera György)

A KÖNYVTÁROS 11. számában a »Megyei könyvtárak hírlap- és folyóirat előfizetése« című cikkben Dezsényi Béla elvtárs megírta, hogy »Van könyvtár (Zala), amelynek folyóiratjegyzékén a Szabad Nép nem szerepel!« A Zala Megyei Könyvtár dolgozója, aki a Népművelési Minisztérium Könyvtárosztálya számára a jegyzéket összeállította, tévedésből nem írta be a jegyzékbe azokat a lapokat, amelyekre a könyvtár a helyi postán fizet elő. A Zala Megyei Könyvtár járattja a Szabad Népet, sőt sajtófigyelőt is függeszt ki az utcán — csak a folyóirat jegyzékéből hagyta ki több újság címét.